

Stvari, ki jih ni mogoče razložiti nikomur

Shelagh Stephenson: PET VRST TIŠINE. SNG Nova Gorica, 19. 4. 2023.

DELITE NA

NATISNI

Svetlomodra kopalnica s pravokotnimi ploščicami, kopalniška omarica in okrogla luč nad njo, pravokotna kad in klasična jedilna miza – v tem hladnem prostoru, ki ga je ustvarila scenografka **Sara Slivnik**, so ujete protagonistke večkrat nagrajenega dela *Pet vrst tišine*, drame angleške dramatičarke in igralko Shelagh Stephenson, ki je nastala na prelomu v 21. stoletje in jo je v slovenščino prevedla **Irena Duša Draž**. Drama izriše tri neločljivo povezane ženske, mater in hčerki v njunih dvajsetih, ki trpijo zaradi nasilja svojega moža oziroma očeta, ki v gledališki upodobitvi ne nastopi, v ospredju so samopripovedi žensk. Besedilo razgrinja te zlorabe prek njihovih pogovorov s kriminalisti in psihologi, pri čemer ostaja večina dogodkov neizgovorjenih. Nihče *od zunaj* namreč ne more razumeti, kaj se jim dogaja, kaj občutijo in zakaj, so prepričane žrtve, ki so, kot izve gledalec, nasilneža ubile z dvojnimi strelom. Ni jasno, kako je umor potekal, resnica ostaja zabrisana, v ospredje stopajo občutki. Ta moški v delu ne nastopi, a njegovo prisotnost slutimo: bodisi kot truplo leži na tleh bodisi ga oživljajo spomini, ki jih ni mogoče izbrisati. Kljub časovnim in prostorskim preskokom zgodbe se odrski prostor ne spreminja in prikaže izoliranost in osamljenost zlorabljenih žensk. Čeprav so na nek način rešene, se ne morejo umiriti, saj se je groza zagrizla v njihovo notranjost.

Zahtevne tematike fizičnega in spolnega nasilja v družinskem okolju se režiserka **Maša Pelko** loteva z izvirnimi in neposrednimi potezami: nenehno ponavljanje istih fraz razkraja smiselno pripoved in izpostavi molk, ki prekriva vsebine, o katerih ni mogoče govoriti. Dekonstrukcija zgodbe rezultira v prepletu diskurzivnih ploskev: od redkih izrazov notranjosti likov do pogovorov s kriminalisti in naposled do vdorov posnetkov resničnih ljudi, ki se ukvarjajo s pomočjo žrtvam nasilja. Vsebine, ki jih spoznamo prek treh ženskih likov, se na koncu izkažejo za privid, saj je resnica veliko bolj boleča od tiste, ki jo je gledalec sprva slutil. Dramaturgija, pod katero se je podpisala **Tereza Gregorič**, odlično sodeluje z režijo, ki v diskurz dramske zgodbe nepričakovano vpne zunajgledališke posnetke pogovorov, ki so jih ustvarjalke izvedle z različnimi strokovnjaki. Gre za izvirni način prestopanja četrte stene, s katerim gledalec dobi vpogled v dogajanje v varni hiši in spozna možnosti pomoči žrtvam zlorab. Strokovne sodelavke **Tanja Pipan, Maja Plaz, Jasna Podreka in Polona Selič - Zupančič** slišimo na zvočnih posnetkih, ki se predvajajo na odru. V svojih spontano posnetih besedilih po eni strani predstavljajo institucije, kjer delujejo, z njihovimi pravili in postopki, skozi to govorico pronicata tudi njihova osebnost ter doživljanje tragedij, s katerimi se srečujejo pri svojem delu.

Ta surovi portret norosti in zlorab, po drugi strani pa tudi preživetja treh žensk za vsako ceno, se konča silovito ter šokantno – nič ni več tako, kot se je gledalcem zdelo.

Kljub izjemno čustveni tematiki dramske zgodbe se igra, ki jo odlikuje izvrstno sodelovanje med igralkami **Ivano Percan Kodarin** in **Anušo Kodelja** ter **Marjuto Slamič**, emocionalnim izlivom večinoma izogiba. Velik del vsebine ostaja neizrečen ali zgolj nakazan, saj besede ne morejo izraziti ran, ki bolijo, in smrtnega strahu pred nasiljem. Če bi samo pet minut živeli v njeni glavi, bi znoreli in umrli, je odgovor ene od protagonistk na vprašanje, kako se počuti. V tem okolju je izražanje lastne notranjosti prepovedano, zato je izbrani postopek še posebej prepričljiv in avtentičen. Dogajanje na odru zaznamujejo ritualna ponavljanja »dovoljenih« gibanj, denimo pospravljanja pribora na točno določeno mesto, natanko pet centimetrov od roba mize. Te umirjene premike ukročenih teles, ki so ujeta v prostor, je oblikoval koreograf in asistent režiserke **Klemen Janežič**. Marjuta Slamič upodobi mater, ki se ne zmore upreti partnerjevemu nadzoru in mučenju. Izvemo, da je v preteklosti s hčerkama že pobegnila, a ni našla zavetja in se je vrnila. Pretresljivo podobo zlorabljenе ženske, ki ne more stran, Marjuta Slamič ustvari z odličnim obvladovanjem govorice telesa z vsemi podrobnostmi, z zamolki in nenadnimi izbruhi obupane duševnosti. Ob tem gledalec začuti, da je strta in se

zanaša na hčerki, ki naj spremenita obupno stanje. Anuša Kodelja upodobi osebnostno močno mlado žensko, ki noče govoriti o tem, kaj se je zgodilo, in trdi, da je očeta umorila sama. V sosledju ponavljanj enih in istih fraz gledalec zaznava vrtinec potlačenih čustev, ki ostajajo neizrečena, a jih igralka ustvari z močno odrsko prezenco. Vtis se stopnjuje ob sodelovanju z Ivano Percan Kodarin: vse tri prikažejo sožitje v trpljenju, samo one razumejo druga drugo in včasih so v medsebojni podpori tako tesno spete, da se zdi, da se prepletajo tudi njihove osebnosti in da so del svoje individualnosti izgubile. Vtis stopnjuje tudi kostumografija **Tine Bonča**, ki ženske odene v neizrazita, vsakodnevna oblačila, ki delujejo, kot da jih nosijo že celo večnost. Skozi telo Ivane Percan Kodarin se v edinem emocionalnem izbruhu, ki povnanji razburkano notranje dogajanje v likih, pokaže vsa groza trenutka. Ob koncu predstave lik ne zmore več zadrževati groze, v zahtevni upodobitvi trenutka se zvija in trese, medtem ko jo mati in sestra držita in pomirjata ter skušata krike iz strahu ponovno potlačiti. Dogajanje se stopnjuje s pretanjeno glasbeno kuliso **Mateje Starič**, ki igro naravno spremlja, mestoma pa jo ironično stopnjuje z izrazitim zvenom ljubezenske popevke, ki tako dobi mračen podton. Ta surovi portret norosti in zlorab, po drugi strani pa tudi preživetja treh žensk za vsako ceno, se konča silovito ter šokantno – nič ni več tako, kot se je gledalcem zdelo.

VIDEO

Ivana Percan Kodarin, Tina Bonča, Mateja Starič, Klemen Janežič, Maša Pelko, Anuša Kodelja, Irena Duša Draž, Sara Slivnik, Tereza Gregorič, Marjuta Slamič

POVEZANI DOGODKI

UPRIZORITEV

Maša Pelko
Pet vrst tišine

GLEDALIŠKI LIST

PRISPEVKI AVTORJA

IVANA ZAJC, 2. 3. 2023

Kdo sem, kdo smo

IVANA ZAJC, 16. 12. 2022

Zgodovina utišanih glasov

IVANA ZAJC, 10. 11. 2022

»Živimo v svetu, ki ga oblikujemo skupaj«